

profesionalna orijentacija vojvođanske omladine i poljoprivrede

sergej flere

pravni fakultet
univerziteta u novom sadu,
novi sad, jugoslavija

Opća je tendencija da opada učešće poljoprivrednog primarnog sektora u strukturi aktivnog stanovništva, iako opći porast stanovništva nameće potrebu intenzifikacije poljoprivrede. Pitanje je kako sprečiti daljnje iseljavanje iz sela, te kako revitalizacijom sela zadržati omladinu u selu i u poljoprivredničkom zanimanju.

Provodeći anketno ispitivanje na pet različitih uzoraka omladine SAP Vojvodine, autora je zanimalo profesionalno opredeljivanje, aspiracije i odlučivanje omladine, te socijalni i vrednosni korelati tog procesa te pitanje ostvaruje li se pri tom negativna selekcija u odnosu na poljoprivredu. Dobiveni podaci pokazuju da je neznatan broj mladih koji su skloni poljoprivredničkom zanimanju, a i to su jedino oni koji su poreklom vezani za selo i poljoprivredu. Nizak je i broj onih koji aspiriraju srednje stručno poljoprivredničko zanimanje te onih kojima je privlačno zanimanje poljoprivrednog inženjera. Nije značajan ni broj onih koji bi se opredelili za manuelna zanimanja van poljoprivrede. Nasuprot tome, mladi iz ovih pet uzoraka najčešće aspiriraju zanimanja visokoobrazovanih stručnjaka van poljoprivrede. Uz to, ni jedna omladinka ne ceni zanimanje domaćice niti individualne poljoprivrednice, nego gotovo sve devojke teže zaposlenju izvan seoskog domaćinstva i poljoprivrednog gospodarstva. Autor zaključuje da sklonost mladih ka intelektualnim i službeničkim zanimanjima nije ukorenjena u osnovnim interesovanjima i sklonostima omladine a niti crte ličnosti i vrednosne orijentacije (merene kroz stavove) nisu utvrđene kao eksplanatorne.

primljeno studenoga 1980.

105 članci

uvod

→ Pad učešća poljoprivrede — kao i primarnog sektora u celini — u strukturi aktivnog stanovništva tendencija je koja se beleži već više od jednog stoleća u svetskim razmerama. Ta tendencija bila je izrazita tokom poslednjih decenija, kad se govori o begu, egzodusu sa sela u gradove. Ta tendencija bila je izrazita u Jugoslaviji, naročito od Oslobođenja, pa i u Vojvodini, mada je Vojvodina područje sa izrazitijom usmerenošću na razvoj poljoprivrede i proizvodnju hrane. U našim uslovima, uzimajući u obzir deistvo

činilaca kao što su opšti razvoj proizvodnih snaga, dalje prisustvo određenog stepena agrarne prenaseljenosti i intenzifikacija i profesionalizacija poljoprivrede, moguće je očekivati dalji pad učešća poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu. Pominju se čak i brojke od 4—10% poljoprivrednog stanovništva u 2.000. godini, što je jedva dvadeset godina od danas.

Međutim, naučnici danas često upozoravaju na granice daljeg relativnog pada poljoprivrednog i seoskog stanovništva. Mada je tu reč, pre svega, o očekivanjima u vezi s produblјivanjem strukturne krize kapitalizma, što će biti povezano sa smanjenim mogućnostima zapošljavanja, posebno u gradovima, to nije bez značaja ni u opštijim razmerama, pa ni za nas.¹⁾ Značajan je tu i ekološki činilac koji takođe govori protiv dalje urbanizacije, dok rast stanovništva govori u prilog potrebe velike intenzifikacije poljoprivrede. Sa svim tim u vezi pojavljuje se stanovište o potrebi sprečavanja daljeg egzodusa sa sela, a prvenstveno o zadržavanju omladine na selu, revitalizacijom sela, naročito u ekonomskom i kulturnom pogledu, pri čemu se imaju u vidu posebno oni krajevi koji su trpeli od deagrarizacije i depopulacije, ali i oni koji obećavaju u pogledu intenzivnog razvoja poljoprivrede. Dakle, istorijska tendencija deagrarizacije, urbanizacije, industrijalizacije i tercijarizacije, pokazuje svoje granice.

Sve to čini objektivne uslove za razvitak profesionalne strukture u okviru poljoprivrede, a poželjno bi bilo da se i subjektivna stremljenja, tj. profesionalna opredelјivanja omladine uklope u okvire te objektivne osnovice.

U ovom istraživanju interesovalo nas je profesionalno opredelјivanje, aspiracije i odlučivanja omladine, te socijalni i vrednosni korelati tog procesa, kao i pitanja ostvaruje li se pri tom negativna selekcija u odnosu na poljoprivredu, ostaju li u njoj oni koji zaista nemaju drugih mogućnosti, odnosno hoće li na selu i u poljoprivredi ostati oni kojima su drugi putevi zatvoreni. S time je povezano i pitanje o broju omladinaca koji se opredelјuju za razna zanimanja u oblasti poljoprivrede — odgovara li taj obim i ta struktura objektivnim tendencijama razvoja poljoprivrede. (Na žalost, nema dovoljno osnova za odgovor na poslednje pitanje, jer nema pouzdanih pokazatelja o potrebama u narednim decenijama).

metodološke napomene

Istraživanje je provedeno u SAP Vojvodini krajem 1979. u vidu anketnog ispitivanja s pomoću standardizovanog obrasca.

Karakter i cilj istraživanja opredelili su da u središtu pažnje budu lica u procesu socijalizacije, vezana za ruralne uslove i agrarne delatnosti. Da bi istraživanje bilo potpunije, ispitane su i neke druge grupe omladine. Po svom su karakteru ti uzroci različiti, što ograničava stepen komparabilnosti.

1) Takva stanovišta preovlađivala su na Konferenciji eksperata o ruralnom obrazovanju koje je organizovala OECD u Kuusamu — Finska. 1979.

Uzorak IV (N = 428) činili su učenici IV razreda srednjeg poljoprivrednog obrazovanja u Vojvodini. Ispitan je svaki četvrti učenik u svim centrima usmerenog obrazovanja tog smera u Vojvodini. Uzorak je slučajna, a odбир je vršen sistematskim putem. Nisu ispitani učenici koji se školuju za prehrambeno-industrijske smerove.

Uzorak V (N = 188) činili su studenti Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu gde je ispitivan svaki deseti redovan student, u okviru slučajnog uzorka, sistematskim putem.

Uzorak VI (N = 105) činile su namerno odabrane grupe studenata na Fakultetu tehničkih nauka i Medicinskom fakultetu u Novom Sadu.

Uzorak I (N = 229) biran je na istim punktovima istraživanja kao i uzorak IV pri čemu su ispitivana odeljenja zajedničkih osnova srednjeg obrazovanja u seoskim i mešovitim naseljima iz kojih pretežno dolaze učenici u srednje usmereno obrazovanje dotičnog centra poljoprivrednog usmerenja.

Uzorak III (N = 49) biran je u Pančevu i Sremskim Karlovcima gde su ispitana dva odeljenja srednjeg usmerenog obrazovanja kulturološkog i matematičkog smera IV razreda.

Uzorak II (N = 49) biran je na istim punktovima gde i uzorak III, s tim što su ispitana odeljenja zajedničkih osnova iz kojih pretežno dolaze učenici u škole u uzorku III.

rezultati i diskusija

Osnovno je ovde pitanje profesionalnih aspiracija. Ispitanicima je naloženo da navedu tri zanimanja za koja bi se najradije opredelili, koja su najprivlačnija za njih, nezavisno od objektivnih okolnosti. Redosled ima karakter rangiranja.

Reč je o omladini koja je s obzirom na starost i stepen profesionalizacije u kojem se nalaze, u različitom položaju: u uzrocima I i II reč je o fazi koja se naziva »probnom«, gde još prevladaju subjektivni činioci, dok je u ostalim uzrocima reč o »zreloj« fazi gde dolazi do kompromisa između subjektivnih težnji i objektivnih činilaca u opredeljivanju. No, ova klasifikacija faza u profesionalnom odlučivanju imaće više neposrednog značaja kod drugog pitanja koje se odnosi na odlučivanje,²⁾ dok je ovde reč samo o aspiracijama.

U rasporedu aspiracija beležimo:

— Sasvim neznatan broj omladine izražava sklonost prema poljoprivredničkom zanimanju. Takav nalaz nije neočekivan na osnovu onog što nam govori naše svakodnevno iskustvo. Nameće se zaključak da je reč o negativnoj stigmatizaciji i stereotipizaciji tog zanimanja što, međutim, nije izraz čisto subjektivnih činilaca, niti samo vekovnih naslaga u društvenoj svesti o selu i fizičkom radu uopšte, nego se to može dovesti u vezu sa opstankom daljnih objektivnih razlika između sela i grada i duhovnog i manualnog rada. Ti niski postoci omladine koja aspirira poljoprivredničkom radu potiču isključivo iz reda onih koji su poreklom vezani za selo i poljoprivredu, dok je kod drugih grupa njihovo prisustvo gotovo neprimetno. Nizak je, dalje, i broj onih koji aspiriraju profesionalizovanim poljoprivrednim zanimanjima (sa sekundarnim obrazovanjem), pri čemu se izdvajaju omladinci koji se nalaze u procesu srednjeg poljoprivrednog obrazovanja; no, ni kod njih nivo preferencije nije visok (26%), što znači da i za njih zanimanje za koje se školuju nije optimalno opredeljenje.

— Nije značajan ni broj omladinaca kojima je privlačno zanimanje poljoprivrednog inženjera: čak i kod onih koji studiraju agronomiju, ni jedna cela polovina

2) Reč je o klasifikaciji faza profesionalnog odlučivanja koju je formulisao E. Ginsberg 1951. (Videti D. E. Super: *The Psychology of Careers*. New York 1957.)

Tabela 1

Tri najprivlačnija zanimanja

Uzorak	I	II	III	IV	V	VI
Individualni poljoprivrednik	2 (0,5+0+1,5)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	3 (1,5+0+2)	2 (1+1+0)	1 (0+1+0)
Radnik u udruženom radu u oblasti poljoprivrede (ratar, traktorista, poljopriv. tehničar)	6 (2+0,5+3,5)	7 (2+0,5+5)	5 (1+0+4)	26 (9+10+7)	3 (1+1+1)	0 (0+0+0)
Radnik u drugim delatnostima	81 (27+30+24)	66 (23+15+20)	14 (2+7+5)	42 (10+15+17)	23 (9+6+8)	13 (6+5+2)
Poljoprivredni inženjer u proizvodnji	2 (1,5+0,5+0)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	31 (20+9+10)	66 (44+21+1)	9 (4+4+1)
Poljoprivredni inženjer van proizvodnje	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	4 (0+3+0)	0 (0+0+0)
Visokoobrazovani stručnjak drugog profila	206 (98+35+33)	198 (51+60+37)	210 (70+76+64)	79 (27+28+24)	120 (31+47+42)	182 (78+58+48)
Domaćica	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	1 (1+0+0)	0 (0+0+0)
Druga zanimanja	65 (21+21+23)	56 (17+19+20)	46 (13+9+1)	65 (18+29+24)	74 (8+18+23)	71 (7+30+34)
Delatnosti koje nemaju karakter zanimanja	7,5 (3+1,5+3)	0 (0+0+0)	0 (0+0+0)	24 (8+8+8)	17 (8+5+9)	16 (0+2+14)

Napomena: Klasifikacija zanimanja data je s obzirom na analitički cilj. Van zagrada su zbirni podaci izraženi u postocima, za sva tri ranga, a unutar njih su oni dati razdvojeno, od prvog do trećeg ranga.

ne prihvata to zanimanje kao najprivlačnije; za njima slede učenici srednjeg poljoprivrednog obrazovanja gde tek svaki peti to zanimanje navodi kao svoj prioritet, dok je znatno viši broj učenika tog smera koji aspirira ka visokoobrazovanim strukama u drugim oblastima.

— Manuelne profesionalne delatnosti van poljoprivrede takođe privlače veoma mali broj omladinaca: najviši nivo beleži se u seoskim školama zajedničkog srednjeg obrazovanja (tek 27% u prvom rangu), što sve zajedno daje sliku prevlasti aspiracija ka vanproizvodnim delatnostima.

— U svim uzorcima najveću učestalost odgovora beležimo kod zanimanja visokoobrazovanih stručnjaka van poljoprivrede. Jedino je kod učenika srednjeg poljoprivrednog obrazovanja ukupan nivo ispod 100%, dok su najviši nivoi kod učenika srednjeg obrazovanja usmereni van poljoprivrede i srednjeg zajedničkog obrazovanja u gradskim naseljima.

— Pri tome je zanimljivo da gotovo ni jedna omladinka ne želi da bude domaćica, odnosno ne ceni zanimanje domaćice niti individualne poljoprivrednice, nego gotovo sve devojke teže da svoj društveni status ostvare zaposlenjem, što takođe nije u skladu s objektivnim mogućnostima.

U celini posmatrajući, kod naše omladine postoje veoma visoke aspiracije. Mada je uvek reč o tome da aspiracije idu ispred mogućnosti, pa često i ispred odluka (Hölderlin: »Treba težiti nemogućem da bi se postiglo moguće«), ovde moramo zaključiti o nerealno visokim aspiracijama.

Tabela 2

C — koeficijenti privlačnosti zanimanja

Uzorak	I	IV	V
Zanimanje oca	0,486	0,358	0,590
	0,436	0,370	0,612
	0,328	0,346	0,541
Zanimanje majke	0,305	0,299	0,619
	0,360	0,298	0,616
	0,342	0,331	0,547
Obrazovanje oca	0,425	0,419	0,496
	0,350	0,340	0,530
	0,365	0,310	0,545
Obrazovanje majke	0,296	0,346	0,553
	0,297	0,313	0,476
	0,314	0,341	0,480
Nacionalnost	0,476	0,473	0,641
	0,391	0,474	0,710
	0,300	0,378	0,504
Tip naselja	0,161	0,218	—
	0,356	0,241	—
	0,317	0,246	—
Pol	0,301	0,205	0,255
	0,306	0,202	0,233
	0,296	0,155	0,227
Članstvo u društveno-političkim organizacijama	—	0,189	0,325
	—	0,168	0,347
	—	0,164	0,364
Uspeh u prethodnoj školskoj godini	0,429	0,334	0,399
	0,370	0,277	0,458
	0,464	0,290	0,324
Glavni nosilac pružanja pomoći u profesionalnom izboru (I rang)	0,404	0,306	0,476

Ispitujući uticaj pojedinih referentnih činilaca beležimo da se kod prva dva uzorka (I i IV) kao diskriminativniji pojavljuje uticaj profesionalnog i obrazovnog statusa oca, dok je, kad je reč o tim obeležjima, kod uzorka III C viši kod majke (mada ne znatno). Niži C kod socijalnih obeležja majke može se objasniti: 1. visokim učešćem majki koje su »deklarisane« kao domaćice, iza čega se kriju znatne razlike naročito u kulturnom pogledu, i 2. oblikom raspršenosti distribucije, gde u uzorcima I i IV preovlađuju majke s veoma niskim obrazovanjem, dok je u poslednjem uzorku on nešto viši. To bi moglo značiti da je u suštini diskriminativniji uticaj statusa majke, što bi, međutim, trebalo preciznije utvrđivati drugim metodima. Posmatramo li dalje uticaj **statusa oca**, možemo beležiti da kod učenika zajedničkog srednjeg obrazovanja u seoskim i mešovitim naseljima, deca, čiji su očevi stručnjaci i rukovodioci, kao prvi prioritet navode samo zanimanje stručnjaka (mada i deca iz svih ostalih grupa u tom uzorku to isto navode sa učestalošću većom od jedne trećine).

U uzorku srednjeg poljoprivrednog obrazovanja, među 120 ispitanika čiji su očevi individualni poljoprivrednici — koji **ipso facto** imaju i materijalne preduslove za tu delatnost u svom gazdinstvu — samo jedan postavlja to zanimanje kao svoj prioritet. Podatak verovatno govori i o nedovoljnoj prilagođenosti tog tipa obrazovanja tom zanimanju, mada bi tu morala da postoji jasna veza.³⁾ Nešto je приметnije, mada još uvek vrlo nisko (3%), optiranje za ovo zanimanje kod učenika čiji su očevi radnici.

Stratifikacionu korelaciju aspiracija nalazimo i kad gledamo obrazovni status očeva: posmatramo li opredeljenje za zanimanje stručnjaka nalazimo da ono raste od 39% kod ispitanika čiji su očevi nepismeni, preko 46% kod onih čiji očevi imaju završenu osmogođišnju školu, do 56%, odnosno 55% kod onih čiji očevi imaju srednju ili visoku spremu.

Delovanje je socijalnih obeležja na strukturu aspiracija značajno. Zanimljivo je — kad poredimo tri uzorka — da se najmanji uticaj pojavljuje kod učenika srednjeg poljoprivrednog obrazovanja, dok je najsnažniji kod studenata (osim kad je reč o poreklu). Dakle, ne beležimo linearnu tendenciju kakva bi se mogla teorijski očekivati, da se uporedo s rastom nivoa školovanja smanjuje uticaj socijalnih obeležja, a s obzirom na uticaj školovanja kao činioca profesionalne socijalizacije. Mogao bi se, s tim u vezi, pojaviti hipotetički zaključak da u srednjem zajedničkom obrazovanju preovlađuje u značaju stepen heterogenosti u primarnoj socijalnoj sredini, da u srednjem poljoprivrednom obrazovanju profesionalno obrazovanje smanjuje tu heterogenost, dok kulturno bogati i ekspanzivni studentski život ponovo širi interesovanja i aspiracije, a što natkriľjuje značaj samog školovanja. Istina, oblik distribucije i ovde bi mogao da utiče na pojavu slučajnih razlika i tendencija.

Studenti Poljoprivrednog fakulteta prihvataju svoj poziv kao najatraktivniji ako su im očevi poljoprivrednici (61%) ili radnici (60%),

3) Videti o tome šire u našem radu **Obrazovanje u društvu, uvod u sociologiju vaspitanja i obrazovanja** (NIŠ 1976).

a mnogo ređe ako su stručnjaci (30%) i rukovodioci (14%). Ovde se, dakle, primećuje snažan uticaj socijalnih obeležja roditelja.

Kad je reč o **polu**, kod učenika zajedničkih osnova srednjeg obrazovanja u seoskim naseljima, primećuje se jasna razlika: aspiracije u smeru radničkih (proizvodnih) zanimanja приметно su češće kod mladića nego kod devojaka (36% prema 16%). Isto vredi i za poljoprivrednog inženjera: svi odgovori potiču od ispitanika muškog pola, reflektujući shvatanje da je reč o »muškom« zanimanju. Suprotna je situacija kad je reč o drugim intelektualnim zanimanjima (44% kod devojaka, prema 33% kod mladića).

Kod srednjih poljoprivrednih škola, gde je reč o jednoj dosta homogenoj sredini, beležimo blaže razlike, mada u istom smeru. I kod studenata Poljoprivrednog fakulteta beležimo određene razlike, mada su brojnije studentkinje (34%) nego studenti (29%) koje optiraju za zanimanje agronoma kao najatraktivnije. Verovatno je reč o svesnom opredeljenju kod devojaka za ovo tradicionalno shvaćeno »muško« zanimanje. Studentkinje, međutim, češće optiraju i za druga zanimanja koja pretpostavljaju visoko obrazovanje. Ako toj slici o našim devojkaма dodamo i nalaz da ni jedna ne aspirira da bude domaćica, dolazimo do jasne slike o višim profesionalnim aspiracijama pripadnica ženskog pola, što se može verovatno tumačiti težnjom za prevazilaženjem nesigurnosti u kojoj se nalazi ekonomski pasivna, pa i nekvalifikovana zaposlena žena u uslovima brzog napuštanja tradicionalnog društva i nestabilne porodice.

Nacionalnost ispitanika takode se pojavljuje kao činilac koji učestvuje u determinisanju profesionalnih aspiracija. To ima svoje društveno-istorijsko, kulturno, pa i aktuelno ekonomsko obrazloženje. Nije uvek moguće utvrditi sasvim jasne tendencije usled znatne raspršenosti distribucije, ali je možda karakteristično da u uzorku srednjeg poljoprivrednog obrazovanja nalazimo intenzivnije opredeljivanje pripadnika mađarske, rumunske i slovačke nacionalnosti ka zanimanjima različitog stepena stručnosti vezanih neposredno za poljoprivredu, što govori o jednoj relativno manje socijalno mobilitetnoj orijentaciji nego npr. kod ispitanika srpske nacionalnosti među kojima ima znatan broj dece doseljenika.

Uspeh u školi, meren ocenama kao objektiviziranim sredstvom, može biti veoma značajan u vezi s profesionalnim aspiracijama. Može se pretpostaviti da će učenici (i studenti) sa slabijim uspehom aspirirati strukama koje pretpostavljaju niži nivo školske spremе. S druge strane, kao što je osvetlila savremena sociologija obrazovanja, školski je uspeh u velikoj meri izraz sociokulturne sredine u kojoj se dete razvija, te društveni položaj porodice na različite načine utiče na mogućnosti uspeha učenika i studenata.

Kad to pitanje posmatramo kod učenika zajedničkog srednjeg obrazovanja u seoskim i mešovitim naseljima, nalazimo dosta jasnu međusobnu povezanost (zanimanja smo grupisali s obzirom na veliku disperziju odgovora).

Primećujemo jasnu korelaciju od odličnog do dovoljnog, ali nam se u nju ne uklapaju učenici koji su polagali popravne ispite, što

Tabela 3

Aspiracije učenika srednjeg zajedničkog obrazovanja u seoskim i mešovitim naseljima prema grupama zanimanja (uzorak I)

U %

Uspeh učenika	Radnička zanimanja u poljoprivredi i van nje	Zanimanja stručnjaka u poljoprivredi i van nje
Odlični	9	68
Vrlo dobri	20	42
Dobri	32	32
Dovoljni	65	15
Popravni ispiti	50	33

se može tumačiti eventualno time da su oni talentovani i uspešni u nekim drugim oblastima (odnosno da je tako za neke od njih), ili da oni nisu dovoljno zreli da opredele svoje aspiracije.

Kod učenika srednjih poljoprivrednih škola, mada je C značajan, ne mislimo da možemo zaključivati o jasnom uticaju uspeha. Za individualne poljoprivrednike (od ukupno šest koji tome aspiriraju, petoro su odlični i vrlo dobri učenici). Kod opredeljenja za zanimanje stručnjaka nailazimo na sledeći raspored koji odgovara onome što smo ga primetili kod zajedničkih osnova.

Tabela 4

Zanimanja stručnjaka unutar i izvan poljoprivrede, prema uspehu

U %

Uspeh	Zanimanja stručnjaka unutar i izvan poljoprivrede
Odlični	57
Vrlo dobri	51
Dobri	46
Dovoljni	29
Popravni ispiti	50

Uspeh na studijama posmatrali smo nešto drugačije.

Tabela 5

Aspiracije ka drugim zanimanjima stručnjaka, prema uspehu na studijama

U %

Uspeh	Aspiracije ka drugim zanimanjima stručnjaka
Položili ispite o roku	23
Upisani uslovno	34
Ponavljači	33

Osim nalaza da oni koji imaju uspeha u studijama više cene zanimanje za koje se pripremaju, beležimo i da ti isti više cene manualna i druga zanimanja vezana za poljoprivredu, i obrnuto. To bi moglo značiti i da se poljoprivredne studije pojavljuju kao povezane sa drugim proizvodnim orijentacijama.

Ispitali smo respondente u svim uzorcima s pomoću nekih tvrdnji koje se odnose na život na selu i u gradu, pretpostavljajući da će se to moći dovesti u vezu s njihovim profesionalnim orijentacijama. Pri tome se kao otežavajuće okolnosti pojavljuje: 1. seoska i gradska naselja u Vojvodini nisu jasno odeljena, odnosno to se pitanje ovde pokazuje još nejasnije nego u teoriji uopšte, te 2. neka se zanimanja mogu obavljati kako na selu tako i u gradu, a njihov broj raste uporedo s nestankom tradicionalnog sela, gde su se kao nepoljoprivrednici pojavljivali nekad tako reći samo učitelj i sveštenik. Osim toga, naši omladinci, izuzimajući pri tom većim delom studente, nisu još razvili koherentna, celovita opredeljenja. Kod učenika 10. razreda srednjeg zajedničkog obrazovanja (sa sedištem u seoskim i poljoprivrednim naseljima), nismo u mogućnosti posmatrati taj kompleks problema i zbog toga što se sasvim neznatan broj njih aspirativno opredelio za zanimanja neposredno vezanih za poljoprivredu.

Kod učenika srednjeg poljoprivrednog obrazovanja, svi oni koji bi želeli da budu poljoprivrednici izražavaju želju za životom na selu. Obrnuto, naravno, ne postoji: čak i oni koji se opredeljuju za poljoprivredna radnička zanimanja podeljeni su gotovo ravnomerno na one koji bi želeli da žive na selu i one koji preferiraju grad. To važi i za one koji aspiriraju ka agronomskim studijama, odnosno profesiji. Nešto je izrazitija preferencija ka gradu među onima koji preferiraju ka drugim intelektualnim zanimanjima, ali ni to nije naročito oštro ($C = 0,295; 0,294; 0,248$).

Kod studenata agronomije nešto je izrazitija povezanost između poljoprivrednih zanimanja i orijentacije na život na selu ($C = 0,389; 0,499; 0,388$), što je očekivati i može se smatrati izrazom uspešne profesionalne socijalizacije.

Težnja ka radu u kancelariji, nasuprot onog napolju, ne diferencira srednjoškolsku omladinu poljoprivrednog smera na jasan način u pogledu profesionalnih aspiracija ($C = 0,329; 0,310; 0,278$). Kod studenata agronomije situacija je nešto određenija: oni koji prihvataju sopstvenu profesionalnu identifikaciju nešto učestalije ne prihvataju rad u kancelariji mada ni ta tendencija nije izrazita ($C = 0,481; 0,329; 0,435$).

Pitanje mesta stanovanja povezano je u jednoj tvrdnji sa orijentacijom na sticanje privatne svojine nad zemljom, te se to pojavljuje kao dilema između imanja na selu i stana (najčešće u vidu starnarskog prava) u gradu. Primećuje se kod učenika poljoprivrednog usmerenja blago udruživanje: gotovo svi koji teže da budu individualni poljoprivrednici preferiraju imanje na selu. Nešto niža, ali još uvek natprosečna, jeste preferencija ka imanju na selu, kod aspiranata za poljoprivrednog radnika i inženjera poljoprivrede, dok je preferencija ka stanu u gradu izraženija kod onih koji aspiriraju ka drugim intelektualnim zanimanjima. Kod studenata, ta se

povezanost takođe pojavljuje kao blaga: oni koji se identifikuju sa svojim zanimanjem, češće preferiraju imanje na selu ($C = 0,454; 0,488; 0,424$).

Kod učenika, stav o radu na otvorenom ne diferencira se jasno, mada bi trebalo, što govori o nedovoljnoj racionalnoj zasnovanosti njihovih profesionalnih opredeljenja. Kod budućih inženjera poljoprivrede profesionalna identifikacija ne mora, ili bar ne uvek, da obuhvati rad na otvorenom, s obzirom na njihovo mesto u sistemu poljoprivredne proizvodnje, ali se takva tendencija pojavljuje, mada ne oštro ($C = 0,451; 0,462; 0,342$).

Blaga tendencija udruživanja pojavljuje se kod učenika i u vezi dileme rada na selu ili u većem gradu. Čak i oni, iako aspiriraju ka poljoprivredničkom i poljoprivredničko radnom pozivu ne daju uvek odgovor koji bi nedvosmisleno bio u skladu s time. Jasnija je slika kod studenata, jer oni koji preferiraju zanimanje za koje se profesionalno pripremaju, preferiraju i selo, a to se iskazuje i u obrnutom slučaju ($C = 0,444; 0,468; 0,413$).

Osim objektivnih činilaca koji onemogućavaju da se na intenzivan način iskažu veze između sela i poljoprivredno-proizvodnih zanimanja, tome pridonose i nedovoljna razjašnjenost i određenost aspiracija omladine koja, iako čvrsto vezana za selo, rado bi napustila poljoprivredu (to se naročito vidi kod učenika zajedničkog obrazovanja u seoskim naseljima). Kod studenata agronomije ta su pitanja jasnije povezana i definisana.

zaključno

Povezanost interesovanja i sklonosti ispitanika sa njihovim profesionalnim orijentacijama ostaje nedovoljno jasna i ograničena na samo nekoliko veza i to nedovoljnog intenziteta. Možemo zaključiti da sklonost ka intelektualnim i službeničkim zanimanjima nije ukorenjena u stvarnim interesovanjima i sklonostima omladine. Ni crte ličnosti i vrednosne orijentacije za koje bi se moglo pretpostaviti da znatnije utiču na profesionalne aspiracije i koje smo posmatrali kroz stavove (rigidnost, aktivizam) nisu se pokazali ključem za objašnjenje. Takvo odsustvo bilo je naročito primetno kod učenika srednjih poljoprivrednih škola. Određenu vezu primetili smo jedino kod autoritarizma (operacionalizovanog prema konceptu Th. Adorna i saradnika, a shvaćenog kao u našim uslovima izrazom pre svega tradicionalizma): oni koji optiraju za intelektualna zanimanja van poljoprivrede iskazuju izrazitije antiautoritarnu orijentaciju, dok oni koji iskazuju orijentaciju ka poljoprivredi to čine nešto blaže i ređe. To se može tumačiti da određena tradicionalistička i konzervativna duhovna uskost i verovatno odsustvo istinske socijalne ekspanzije pogoduje vezivanju za poljoprivredu. To bi značilo negativnu selekciju u odnosu na izbor poljoprivredničkih zanimanja.

Sergej Flere:

Vocational Orientation of the Youth in Vojvodina and Agriculture

Summary

The participation of the agricultural primary sector in the structure of the active population of Vojvodina is generally declining, although the overall population increase demands more intense agriculture. Stopping further moving out of the village is a problem, and so is making the village more interesting for young people and keeping them in the village and in agriculture.

Conducting enquiries on five different groups of young people from the Socialist Autonomous Province of Vojvodina, the author was interested in occupation desires, aspirations and decisions of the young, the social and value correlates of that process, and also in the question of whether there is any negative selection concerning agriculture.

The data obtained show that only an insignificant number of young people desire an agricultural occupation, and all those who do are linked with the village and agriculture by origin. Only a few desire a secondary professional occupation in agriculture or a B.S. in agriculture. There is also a small number of those who would decide on manual occupations outside agriculture. On the contrary, the young from all the five groups most frequently desire the occupation of a highly-educated professional outside agriculture. Also, none of the young women aspire the occupation of a housewife or a farm woman. Almost all of them want a job outside the farm and the agricultural household.

The author concludes that the inclination of young people towards intellectual and clerical

Профессиональная ориентация молодежи Воеводины и сельское хозяйство

Резюме

Четко отмечается тенденция понижения доли участия сельскохозяйственного первычного сектора в структуре активного населения, несмотря на то, что рост населения указывает на надобность интенсификации сельского хозяйства. Ставится вопрос каким образом решить проблему дальнейшей миграции населения из села, какими средствами оживить сельскую местность и задержать молодежь в деревне и в сфере сельскохозяйственной деятельности.

Автором проведено обследование на пяти различных образцах молодежи в АК Воеводине с целью раскрыть в первую очередь профессиональную ориентацию, стремления и решения молодежи, социальные и ценостные корреляты этого процесса и указать на отрицательные влияния селекции в отношении сельского хозяйства.

Результаты обследования показали малую популярность сельского труда среди незначительной доли молодежи которая остается в деревне из-за принадлежности по рождению и чувства привязанности к деревне и сельскому хозяйству. Незначительную часть молодежи интересует сельскохозяйственная профессия средней квалификации и профессия инженера по сельскому хозяйству. Небольшой интерес молодежь проявляет и к физическому труду вне сельского хозяйства. Кроме того в оценках сельских девушек отрицательно оценивается занятие домохозяек и сельскохозяйственный труд одиноличников, большинство девушек стремится получить занятие вне крестьянского хозяйства и сферы сельского хозяйства.

Автором сделан вывод, что большая привлекательность обнаруженная среди молодежи к

occupations is not rooted in their basic interests or in general interests of the young generation, nor could their personal characteristics and value system (measured through their attitudes) be understood as explanatory. ●

профессиям высокой квалификации и к профессии служащих не заложена в основные интересы и стремления молодежи и что, черты личности и ценностные ориентации (измеряемые через поведение молодежи) не являются объяснительными. ●